

УДК 338.436.33:631.164.23

СТОЯНОВА-КОВАЛЬ С.С., к.е.н.
м. Умань

СТРАТЕГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Анотація: Стаття присвячена проблемам стратегічного розвитку підприємств харчової промисловості в умовах кризових трансформацій агропродовольчої сфери України. Узагальнено основні наукові підходи до стратегічного управління та запропоновано стратегію управління конкурентоспроможністю підприємств харчової промисловості у розрізі окремих її етапів.

Ключові слова: стратегічне управління, харчова промисловість, вплив, ефективність інвестиційної діяльності

Аннотация: Статья раскрывает проблемы стратегического развития предприятий пищевой промышленности в условиях кризисных трансформаций агропродовольственной сферы Украины. Проведено обобщение основных научных подходов стратегического управления и предложена стратегия управления конкурентоспособностью предприятий пищевой промышленности в разрезе отдельных ее этапов.

Ключевые слова: стратегическое управление, пищевая промышленность, эффективность инвестиционной деятельности

Abstract: Article opens problems of strategic development of the enterprises of the food industry in the conditions of crisis transformations of the agrofood sphere of Ukraine. The author carried out synthesis of the main scientific approaches of strategic management and strategy of management of competitiveness of the enterprises of the food industry in a section of its separate stages is offered.

Key words: strategic management, food industry, effect

Постановка проблеми Моделювання прогнозу сталого розвитку пропонуємо здійснювати на основі запропонованої концепції управління сталим розвитком, а також механізму управління сталим розвитком підприємства. Базовими для моделювання сталого розвитку в роботі визначено важелі рівнів управління і часові періоди. Стратегічне управління сталим розвитком пов'язане насамперед із прогнозом показників, що на нього впливають. У рамках рівнів управління проведені дослідження стосуються топ-менеджменту. Відповідно, моделювати сталий розвиток необхідно в напрямі нижчих рівнів менеджменту, а саме: управління ресурсами, збутом, модернізацією обладнання і товарним асортиментом, власними інвестиціями,

кадрами. При чому стосовно стратегічного рівня управління ми прогнозуватимемо управлінські впливи для перерахованих нами рівнів управління.

Парадигма прогнозування здійснюється на основі логічного ланцюга “прогноз-реакція”. Без прогнозу менеджери різних рівнів управління неспроможні реагувати на зміну управлінської діяльності (активність, трансформація). Зміни управлінської діяльності на різних рівнях ієрархії управління підприємством є прогнозом взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Теорія стратегічного управління з'явилася в науковому дослідженні іноземних науковців в основній середині ХХ ст., і в нинішній період досить масово представлена

в роботах їх нинішніх послідовників, та в роботах українських наукових працівників-практиків: Андрійчука В.Г., Дем'яненка М.Я., Гришової І.Ю., Маліка М.Й., Шабатури Т.С., Крюкової І.О., Кужеля В.В., Красноручького О.О., Лупенка Ю.О., Саблука П.Т., Митяй О.В., Атаманчука Ю.М., Хоми І.Б., Язлюка Б.О. [1–11].

Проте раціонально виділити, що велика частина наукових видань має суто теоретичний характер, не досить пристосовані до стану соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери України, специфічних рис функціонування сільськогосподарських товаровиробників, і не мають практичного впровадження на сучасному українському ринку.

Мега дослідження: узагальнити досвід стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємств харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу: На наш погляд, процес сталого розвитку формується вимогами до змін діяльності підприємства і варіантів їх здійснення. Розглянемо варіанти здійснення змін. Ми вважаємо, що варіанти здійснення змін діяльності харчових підприємств необхідно розділити на дві частини: трансформація; перегрупування. Слід врахувати, що трансформація включає в себе дві фази, що відрізняються одна від одної: еволюція, революція. При чому еволюція забезпечує незначні зміни показників, а революція – значні.

У перегрупуванні ми пропонуємо також розглядати дві фази, що відрізняються одна від одної: адаптація, реконструкція. При чому адаптація передбачає відсутність фундаментальних змін показників, що реалізуються повільно та поетапно. Реконструкція – здійснює більш рішучі зміни, ніж у варіанті адаптації, часто є вимушеною зміною конкурентного середовища.

Враховуючи розбіжності, що виникають у період переходу від одного сталого стану в інший, механізм управління сталим розвитком підприємства в ці періоди має відповідати вимогам: процес змін показників сталого розвитку має відбуватися резонансно до їхнього регулювання і забезпечити максимально щадний перехід між фазами розвитку; зміни мають відбуватися своєчасно, несвоєчасні зміни можуть вийти з під контроль і викликати необоротні зміни; зміни мають враховувати зворотні зв'язки між показниками, в протилежному випадку будуть виникати швидкі зміни інших показників.

Принципово важливо розрізнити прогноз часткових і радикальних змін показників зовнішнього та внутрішнього впливів. Перші базуються на фактичних значеннях цих показників. Під час часткових перетворень домінує практична придатність фактичних значень показників, яка не потребує активних управлінських впливів на різних рівнях ієрархії управління. Радикальні зміни бувають прогнозом різких змін значень показників на наступний період, і для цього необхідні тривалі активні управлінські дії на різних рівнях ієрархії.

Значні радикальні зміни доцільні для врахування прогнозних показників та досягнення ефективності механізму управління сталим розвитком підприємства. В той же час, зростання ступеня радикальності призводить одночасно і до зростання опору змінам із сторони персоналу, що є негативним чинником. Радикальність змін управлінських впливів на різних рівнях управління залежить від надійності прогнозу внутрішніх та зовнішніх показників, що визначають сталий розвиток. Ми пропонуємо ввести три рівні ранжування значень прогнозу змін показників, які найбільш суттєво впливають на сталий розвиток: малорадикальні, середньорадикальні, високорадикальні.

Відповідно до вказаних рівнів ранжування прогнозу показників ми пропонуємо різні рівні управлінських впливів: незначні, середні, радикальні.

Залежність рівнів управлінських впливів від розгалуження прогнозу показників графічно відображено на рис. 1. По осі абсцис нами визначено три інтервали прогнозу змін показників, що впливають на вибір рівня управлінського впливу: незначних змін, середніх змін, радикальних змін.

По осі ординат нами визначено три інтервали інтенсивності управлінських

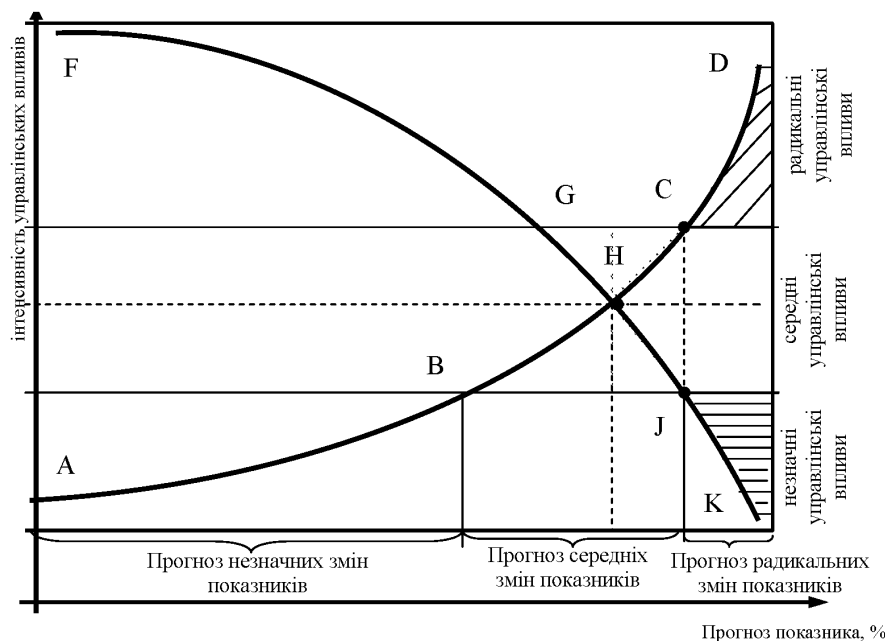

Рис. 1. Вплив зміни прогнозу показників на інтенсивність управління

ких впливів, а саме: незначна інтенсивність, середня інтенсивність, радикальна інтенсивність. Найвищу радикальну інтенсивність управлінських впливів приймемо за одиницю, середню інтенсивність визначимо на рівні 0,56 і незначну інтенсивність – 0,25. Різні інтервали інтенсивності на рисунку 5.2 заштриховані різними штрихами. Крива 1 на рисунку 1. відображає зміну залежності інтенсивності управлінських впливів від прогнозу змін показників з'єднуючи точки А→В→Н→С→D (рух прогнозу показника від незначних змін до середніх, а потім до радикальних). Крива 2 є дзеркальним відображенням кривої 1. З'єднує точки F→G→Н→J→K і означає зміну прогнозу показника в зворотному до кривої 1 напрямку, а саме від радикальних змін до середніх, і закінчується незначними змінами.

У рамках дослідження практичну цінність становлять визначення меж вказаних інтервалів окремо для кожного з показників, а саме: виручки від реалізації, доходу, загальних витрат, виробничих витрат, операційних витрат, витрат на збут, витрат на модернізацію, інвестиційну привабливість, ціни, заощаджень. Результати досліджень наведено в таблиці 1.

За даними таблиці 1 ми зобразили графічно значення доходу залежно від інтенсивності управління (рис. 2).

За даними наведеними у таблиці 2 ми бачимо, що найбільший вплив за управлінським рішенням мають: дохід, виручка від реалізації, ціна. Найнижчий вплив надають заощадження покупців та витрати (ті, які направлені на покращення устаткування та підсумкові). Інші показники мають середній вплив.

Ми розробили механізм, за допомогою якого зможемо виокремити управлінські рішення, які викликають одноразові зміни значення сталого розвитку підприємства; дискретні зміни, а також систематичні зміни. Так, під одиничними варто розуміти такі зміни, часовий лаг між якими є більшим за доступний для господарського суб'єкта горизонт розробки планів. Підприємство має реагувати на такі зміни тільки один раз. Як само реагувати можемо визначити за допомогою методів – проектного менеджменту або програмно-цілового.

Дискретність передбачає наявність деякого проміжку часу між не взаємозв'язаними змінами, реагуючи на які, підприємство може послідовно зосереджувати свою увагу з однієї події на іншу. В даному випадку для управління зручно використовувати спеціальну робочу групу або проект, учасники яких, вирішивши одну задачу, переключалися б на рішення наступної. Дискретні рішення ми відносимо до прогнозу середніх змін показників.

Систематичні зміни, що виникають без тимчасових проміжків і навіть накладаються одна на одну, найчастіше бувають зв'язані між собою. Поява одного з них неодмінно викликає нові зміни і призводить до зростання ступеня радикальності подальших змін. Одночасно з цим знижуватиметься готовність

Таблиця 1.

Фактори, які впливають на сталий розвиток ПАТ "Янтар" Одеської області

Показник	Зміни		
	Незначні	Середні	Радикальні
Виручка від реалізації	0,7248	1,0872	1,208
Дохід	0,6828	1,0242	1,138
Загальні витрати	3,894	5,841	6,49
Виробничі витрати	3,7488	5,6232	6,248
Операційні витрати	1,6662	1,9593	2,777
Витрати на збут	1,3722	2,0538	2,287
Витрати на модернізацію	5,0472	7,5708	8,412
Інвестиційна привабливість	3,4038	5,1057	5,673
Ціна	1,332	1,998	2,22
Заощадження	3,9216	5,8824	6,536

підприємства до проведення змін. Така ситуація потребує від підприємства розроблення єдиної злагоженої стратегії, що дає змогу ефективно реагувати на всю сукупність зовнішніх процесів у реальному масштабі часу. До систематичних змін відносимо інтервал прогнозу радикальних змін показників.

У будь-якому випадку, незалежно від систематичності, розроблення стратегії сталого розвитку потребує виконання умови відповідності мінімально допустимої величини межі планування періоду розроблення і впровадження всіх необхідних технічних та організаційних нововведень. Тобто, підприємство має розробити і впровадити раціональну програму проведення змін до того, як невиконання умови переходу в наступний сталий стан почне впливати на результати господарської діяльності.

У будь-якому випадку, незалежно від радикальності змін і жорсткості вибраних методів управління, підприємство, яке впроваджує зміни, очікує зниження ефективності на першому етапі перетворень, коли попередні технології припиняють використовувати, а нові застосовують неповністю. На початку перетворень навантаження на менеджерів зростає, а результативність знижується, і лише на певному етапі спостерігається стале зростання ефективності.

Тому важливим рішенням стосовно термінів змін є вибір моменту початку впровадження. Поспішність, як і повільність, можуть загубити проект незалежно від ступеня його опрацювання. Непродумане рішення приводить до негативного ставлення персоналу підприємства до розробленої стратегії розвитку, викликає зростання його опору змінам. Саме тому повторно здійснювати зміни значно складніше, ніж уперше.

Крім того, детальне, опрацювання плану з управління розвитком складне з ряду причин. По-перше, провести зміни в повному обсязі неможливо, оскільки нове ґрунтується на старому і змінює його поступово. Постійні зміни ринкових умов призводять до того, що детально розроблений план уже через

місяць необхідно суттєво корегувати. По-друге, під час розроблення у персоналу формується готовність до змін, яка змінюється байдужістю, якщо виконання плану відкладається. Тобто затягнуті рішення також призводять до зростання опору змінам. Починати впровадження змін слід тоді, коли вирішені всі принципові питання. По-третє, в більшості випадків зміни за своєю природою є нелінійними. Це створює труднощі щодо визначення періоду їх початку, відповідно й зменшує можливості для планування сталого розвитку.

Разом із тим, для ефективного здійснення змін тільки розроблення програми трансформації недостатньо. Необхідно забезпечити узгодження показників результативності для кожного ієрархічного рівня управління підприємством.

Таблиця 2.
Ранжування впливу управлінських рішень на показник сталого розвитку

Показник	Рівень управлінських впливів
Виручка від реалізації	2
Дохід	1
Загальні витрати	8
Виробничі витрати	7
Операційні витрати	5
Витрати на збут	4
Витрати на модернізацію	10
Інвестиційна привабливість	6
Ціна	3
Заощадження	9

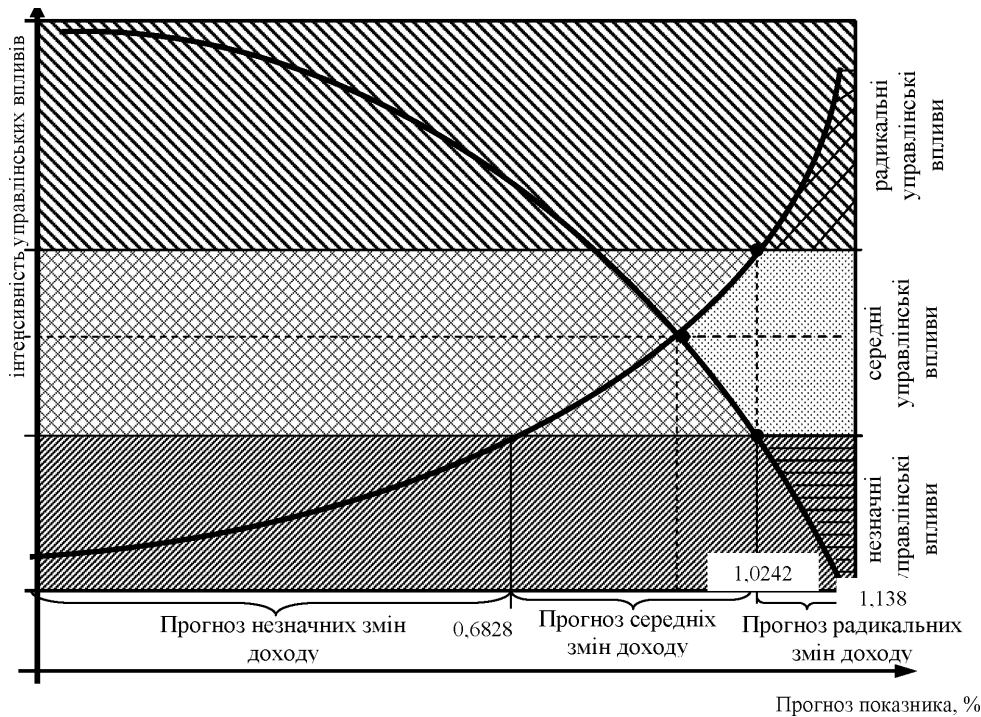

Рис. 2. Графічно значення доходу залежно від інтенсивності управління ПАТ “Янтар” Одеської області

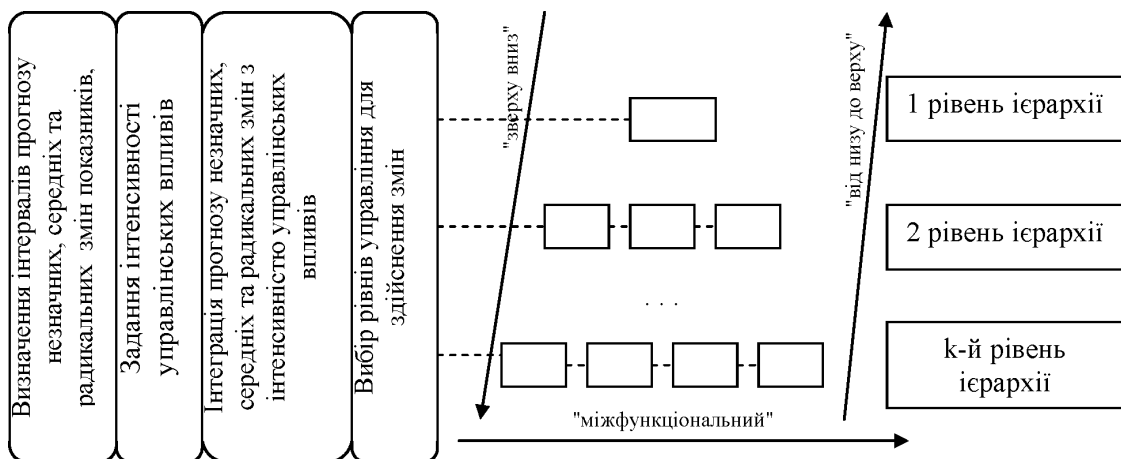

Рис. 3. Інтеграція підходів для здійснення управлінських впливів

При виборі типу управління харчових підприємств "зверху вниз" найбільший вплив на ефективність роботи механізму управління надається директорові підприємства, і при зменшенні рівнів управління зменшується ефективність роботи механізму управління. При виборі типу управління "від низу до верху" передбачають участь працівників підприємства у вирішенні питань підвищення ефективності механізму управління сталим розвитком підприємства.

На наш погляд, діалектичне поєднання цих двох типів управління у "міжфункціональному" сприятиме найбільш ефективній роботі ключових важелів механізму управління сталим розвитком підприємства.

Темп і порядок змін вибирає керівництво підприємства залежно від ситуації. Враховуючи сутність змін, їх необхідно здійснювати частинами, оскільки ефективність незначних, але часто здійснюваних змін перевищує ефективність радикальних змін. На наш погляд, здійснювати зміни частинами необхідно в межах сталого розвитку, до виконання умови, коли період наближення до сталого стану дорівнює нулю. Такі зміни сприймаються, не як мета, а як практична діяльність. Механізм управління сталим розвитком має забезпечувати покращення всіх процесів, а не покрокові дії між періодами сталості. На нашу думку, найбільш ефективною є стратегія поетапних перетворень, яка передбачає здійснення найбільш доступних перетворень, що дозволять наблизитися до переходу між станами без значних протидій, а також удосконалити тактику управління сталим розвитком.

Методи управління сталим розвитком стосуються прикладних (запобігання порушення сталого розвитку, обмеження його різкої зміни), функціональних (темп та порядок здійснення змін) і технологічних підходів до здійснення змін (які непрямо виражені у зміні структури витрат).

Метод управління на основі збереження існуючої стратегії розвитку передбачає відсутність потреби змін у майбутньому щодо результатів управління (значення керованого показника). Проте це не означає, що не потребують зміни керуючі величини (показники управління сталим розвитком), адже підприємство розвивається в умовах зміни внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на нього.

Розроблені методи управління сталим розвитком дають змогу виробити рекомендації щодо підвищення ефективності управління підприємством на основі показників, які впливають на управління сталим розвитком за фактом. Разом із тим, не вирішене питання прогнозу сталого розвитку підприємства на майбутній період. Для механізму управління сталим розвитком підприємства модель прогнозування показників, що впливають на сталий розвиток – це шлях його вдосконалення та інструмент щоденного (щоквартального, щорічного) управління.

Одним із класичних методів прогнозування сталого розвитку є апроксимація функції його залежності

від факторів впливу до лінійної або нелінійної функції відомого виду на основі статистичних даних показників за попередні періоди.

Нами виведено залежність управління сталим розвитком від наступних показників: виручки від реалізації (BP); доходу (D); загальних витрат (ZB); виробничих витрат (BB); операційних витрат (OB); витрат на збут (BZ); витрат на модернізацію (BM); інвестиційної привабливості (IP); ціни (C); заощаджень (Z) за фактичними даними.

Для прогнозу сталого розвитку визначаємо функціональну залежність від цих показників:

$$CP=f(BP, D, ZB, BB, OB, BZ, BM, IP, C, Z). \quad (5.17)$$

Якщо припустити, що ця функція лінійна, то очевидно, що прогноз сталого розвитку зводиться до знаходження невідомих параметрів лінійної функції:

$$CP=a_0+a_1xBP+a_2D+a_3ZB+a_4BB+a_5OB+a_6BZ+ \\ +a_7BM+a_8IP+a_9C+a_{10}Z.$$

Невідомі параметри a_0, a_1, \dots, a_{10} знаходять на основі системи нормальних рівнянь для пошуку невідомих параметрів лінійної моделі з пояснючими змінними.

Щоб розв'язати цю систему нормальних рівнянь і отримати значення невідомих параметрів a_0, a_1, \dots, a_{10} для надійного прогнозу сталого розвитку підприємства необхідні статистичні значення показників: $BP, D, ZB, BB, OB, BZ, BM, IP, C, Z$ за 55 років. Оскільки незалежність України існує 20 років, статистичні значення показників за 55 років зібрати неможливо. Тому в практичній діяльності таке моделювання прогнозу сталого розвитку не може бути використане.

Ми пропонуємо моделювати прогноз сталого розвитку підприємства на іншій методичній основі, суть якої полягає в наступному:

1) проводимо перегрупування фактичних значень із 2005 до 2013 року з перерахунком мінімального і максимального значень кожного з показників за формулою:

$$P_k^{перегрупувані} = (P_k - \bar{P}) \left(\frac{\delta}{P_{\max} - P_{\min}} \right) + \bar{P}; k = 1, \dots, m \quad (5.18)$$

де $P_k^{перегрупувані}$ – перегруповані значення показників, що впливають на сталий розвиток;

\bar{P} – середнє значення показників;

δ – середньоквадратичне відхилення показників;

2) на основі перегрупованих даних вибираємо "нове" значення показника як прогноз максимального та мінімального значень на майбутній період;

3) різниця між максимальним та мінімальним значенням перегрупованих даних – діапазон зміни прогнозованого показника за якого буде забезпечений сталий розвиток на майбутній період.

Перерахунок здійснюємо із тієї причини, що мінімальне і максимальне значення суттєво впливають на прогноз, а саме зменшують значення прогнозу на основі даних із урахуванням P_{\min} і збільшення – P_{\max} .

Наведемо приклад розрахунку прогнозу сталого розвитку для ПАТ "Янтар" на 2013 р. Такий розрахунок проведено для визначення діапазону змін показників, що забезпечують надійний прогноз сталого розвитку. Прогноз показників ПАТ "Янтар" подано в таблиці 5.10.

Для показника "Виручка від реалізації" проводимо розрахунки згідно з наступним алгоритмом:

1. Перегрупування фактичних значень за 2005–2013 рр.:

$$BP_k^{перегрупу} = (BP_k - \overline{BP}) \cdot \left(\frac{\delta}{BP_{\max} - BP_{\min}} \right) + \overline{BP}; k = 1, \dots, 5.$$

2. Вибір "нового" значення показника на основі першого пункту алгоритму.

Максимальне значення показника "Виручка від реалізації" за фактом становить 1,842. Разом із тим, максимальне значення виручки від реалізації перегруповане дорівнює 1,619.

Мінімальне значення цього показника за фактом – 1,194, а мінімальне перегруповане – 1,402.

Максимальне та мінімальне значення перегрупованого показника "Виручка від реалізації" є базою для верхньої (BM_{BP}) та нижньої (HM_{BP}) меж, що забезпечує прогноз сталого розвитку на 2013 рік. При цьому діапазон змін сталого розвитку забезпечується Δ_{BP}^{CP} в межах:

$$\Delta_{BP}^{CP} = BM_{BP} - HM_{BP} = 1,619 - 1,402 = 0,216.$$

Таким чином, ми отримали діапазон зміни показника "Виручка від реалізації", при якому забезпечується прогноз сталого розвитку на рівні довіри $P=0,96$.

Висновки: Вище приведений аналіз декількох підприємств дав змогу визначити залежності між показниками та як саме вони впливають на показник сталого розвитку підприємства. Ми запропонували методи та інструменти управління сталим розвитком залежно від часу. Тобто розробили модель управління сталим розвитком на підприємстві. На прикладі цієї моделі також можемо розглянути як впливають управлінські рішення на кожний рівень сталого розвитку підприємства. Головною проблемою цієї моделі є наявність та повнота інформації. Отже, потрібно налагодити на підприємстві збір та обробку необхідної інформації.

В умовах постійних змін факторів підприємство вибирає свій шлях: або реагувати і враховувати зміни, котрі відбуваються в зовнішньому середовищі, й пристосовуватися до них, або не йти назустріч змінам та ігнорувати їх, що зрештою призведе до банкрутства підприємства. Сучасні підприємства вибирають шлях нововведень, тому використовують у плануванні своєї майбутньої діяльності моделі управління змінами. Але більшість із сучасних моделей процесу змін є або загальними, концептуальними за суттю (що значною мірою зменшує їхню практичну значущість), або відображають лише частину того, що необхідно для здійснення змін (концентруються лише на підприємницьких та організаційних питаннях).

Таблиця 3.

Прогноз діапазону зміни показників ПАТ "Янтар" на основі перегрупованих даних за 2005–2012 рр.

Показник	Роки (XXI ст.)						Верхня межа	Нижня межа	Прогноз
	06	09	10	11	12	13			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Виручка від реалізації (BP), млн.грн. (за фактом)	1,682	1,842	1,448	1,194	1,321	1,553	1,619	1,402	0,216
Виручка від реалізації, млн.грн. \tilde{BP} перегруповане	1,565	1,619	1,487	1,402	1,445	1,522			
Дохід (Д), млн.грн. (за фактом)	0,468	0,488	0,184	0,150	0,350	0,227	0,381	0,248	0,133
Дохід, млн.грн. \tilde{D} перегруповане	0,373	0,381	0,261	0,248	0,326	0,278			
Загальні витрати (ЗВ), млн.грн. (за фактом)	1,234	1,548	1,020	0,993	1,287	1,050	1,315	1,120	0,194
Загальні витрати, млн.грн. \tilde{ZB} перегруповане	1,205	1,315	1,130	1,120	1,223	1,140			
Виробничі витрати (ВВ), млн.грн. (за фактом)	0,176	0,197	0,142	0,12	0,128	0,102	0,162	0,130	0,033
Виробничі витрати, млн.грн. \tilde{VB} перегруповане	0,155	0,162	0,143	0,136	0,139	0,130			
Операційні витрати (ОВ), млн.грн. (за фактом)	0,642	0,695	0,251	0,143	0,174	0,165	0,492	0,260	0,232
Операційні витрати, млн.грн. \tilde{OB} перегруповане	0,470	0,492	0,306	0,260	0,273	0,269			

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Витрати на збут (ВЗ), млн.грн. (за фактом)	0,043	0,045	0,032	0,025	0,014	0,013	0,035	0,022	0,013
Витрати на збут, млн.грн. $\tilde{BЗ}$ <i>перегрупуване</i>	0,034	0,035	0,030	0,027	0,023	0,022			
Витрати на модернізацію (ВМ), млн.грн. (за фактом)	0,045	0,061	0,082	0,070	0,059	0,055	0,068	0,057	0,012
Витрати на модернізацію, млн.грн. $\tilde{ВМ}$ <i>перегрупуване</i>	0,057	0,062	0,068	0,065	0,061	0,060			
Інвестиційна привабливість (ІП), млн.грн. (по факту)	0,120	0,110	0,123	0,091	0,098	0,102	0,113	0,101	0,012
Інвестиційна привабливість, млн.грн. $\tilde{ІП}$ <i>перегрупуване</i>	0,112	0,108	0,113	0,101	0,104	0,105			
Ціна (Ц), млн.грн. (за фактом)	2,700	3,200	3,900	4,700	5,900	6,100	5,050	3,771	1,279
Ціна, млн.грн. $\tilde{Ц}$ <i>перегрупуване</i>	3,771	3,959	4,222	4,523	4,974	5,050			
Заощадження (З), млн.грн. (по факту)	0,840	0,900	13,00	1,200	1,400	1,500	6,721	2,305	4,416
Заощадження, млн.грн. $\tilde{З}$ <i>перегрупуване</i>	2,305	2,327	6,721	2,435	2,508	2,544			

ЛІТЕРАТУРА

1. Kuzhel V. The theoretical basis of investment support of the development of the enterprises of agro food sphere. / V. Kuzhel// Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Науковий збірник. Серія “Економічні науки”. – 2014. – № 1(72). – С. 144-149

1. Хома І.Б. Методологические основы формирования стратегий повышения конкурентоспособности предприятия /І.Б. Хома // Стратегическое планирование развития городов и регионов. IV Международная научно-практическая конференция. Сборник научных трудов. – 2014. – Ч.1. – С. 48–53.

2. Шабатура Т.С. Особенности реализации экономического потенциала пищевых предприятий в контексте формирования продовольственной безопасности / В.В. Кужель, Т.С. Шабатура //Вектор науки. Научный журнал. Серия: Экономика и управление. – 2014. – № 2(17). – С. 55–57.

4. Гришова И.Ю. Стратегическое развитие предприятий агропродовольственной сферы в контексте социальной ответственности бизнеса./ И.Ю. Гришова, В.В.Сафонов// Стратегическое планирование развития городов и регионов. Памяти первого ректора ТГУ С.Ф. Жилкина: IV Международная научно-практическая конференция (Тольятти, 30 июня 2014 года): сборник научных трудов: в 2 ч. / отв. ред. Ю.А. Анисимова. – Тольятти: Изд-во ТГУ, 2014. – Ч. 1. – С. 27–32.

5.Гришова И.Ю. Финансовое обеспечение перерабатывающих предприятий в контексте формирования финансовых

потоков./ И.Ю. Гришова// Азимут научных исследований: экономика и управление. – Россия. – 2012. – № 1. – С. 22–24

6. Гришова І.Ю. Теоретичні засади фінансового забезпечення стратегічних рішень / І.Ю. Гришова // Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент”: Збірник наукових праць, Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2010. – Випуск 7. Частина I. – С. 267–275.

7. Kryukova I.A. The modern state of the food safety of Ukraine / I.A. Kryukova, Yu. V. Tanasiychuk. – Intuition framework of the economy functioning in conditions of transformation: Collection of scientific articles. – Vol.1. – Deutschland, 2014. – P. 40–43

8. Kryukova I. A., Zamlynskiy V. A., Galickiy A. N. Scientific and methodical aspects of the formation of modern financial architecture for the enterprise. “Science progress in European countries: new concepts and modern solutions”. March 28, 2013. – Stuttgart, Germany. – Volume 3. – P. 29–32).

9. Митяй О.В. Особливості формування і оцінки конкурентоспроможності в аграрній сфері /О.В. Митяй // “Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія “Економічні науки” – 2014.– № 4.– С. 12–19.

10 Митяй О.В. Стратегічні напрями і проблеми інвестиційної привабливості та рівня інноваційного розвитку суб’єктів господарювання АПК /О.В. Митяй // Економіка харчової промисловості. – 2014.– № 3.– С. 66–71

11 Kirichenko N. Methodology of efficiency determination of introduction the innovations in activity agrarian enterprises / /British Journal of Science Education and Culture, №1.(5) (January–June). Volume IV. “London University Press”. London, 2014. – P. 427–432